

עדות ודאי לא מצי למכפיה דליתבי ליה עדית כלל ואפי' כיוקרא דלקמיה. ויש לאמר דעל עדית נמי מקשי. וכי אמרינן בעל חוב דיניה בכינונית דלא כיפינן ליה למיתביה עדית הכי נמי דבעי לאוקמיה קמיה אבל היכא דלא בעי לאוקמי קמיה כי הכא דהא בעי למיתב ליה כיוקרא כי הא ודאי מצי למימר ליה אי הווי לי זוזי שקילנא כי השתא וכו' והויא נעילת דלת. וכן עיקר דמשום הכי שני למילתא בכתובת אשה. דלא משכחו לה לבעל חוב כלל לא בזבורית ולא בעידית.

בשלו הן שמיין או בשל עולם הן שמיין. אליבא דר' ישמעאל לא תבעי לך דהא אמר בדניזק שיימינן כדהויא עדית דניזק בזיבורית דמזיק. ואי לא שויא זיבורית דידיה כעידית דניזק לא זבין ליה מעלמא אלא יהיב ליה ממיטב דאית ליה. דאהני גזרה שוה ואהני קרא כדאמרי' מעיקרא לעיל. ואי ס"ד בשל עולם הן שמיין, כי לא שויא זבורית דמזיק כעידית דניזק. אמאי יהיב ליה ממיטב דידיה. יקנה לו משל עולם ויתן לו. שהרי בשל עולם הן שמיין. אלא ש"מ דר' ישמעאל בשלו הן שמיין סבירא ליה בין דניזק בין דמזיק. כי תבעי לך אליבא דר' עקיבא ובינונית דמזיק הויא כעידית דעלמא. אמר ליה רחמנא אמר מיטב שדהו. משמע שדהו דהאיך דקא משלם. ולא משל עולם (לד).

דף ת. כגון שהיתה לו עדית ומכרה. פי' שמכרה אחר שלוח שכבר נשתעבדה לו הבינונית. לא לעולם אימא לך בשל עולם הן שמיין. ולא קשיא כאן שהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא. נזקין ובעל חוב בבינונית. אבל כשהיתה בינונית שלו כעידית דעלמא. נזקין בעדית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית. ואם תאמר מפני מה נקראת בינונית. איכא למימר כגון שהיתה לו עדית ומכרה קודם הלואה. שאע"פ שמכרה נשאר עליה שם הבינונית. קשיא לי אי בשהיתה בינונית שלו כעידית דעלמא מאי איריא בינונית וזיבורית אפילו אית ליה כולהו נמי לא יהיב ליה

(לד) עיין ברש"י ותוס'. כל הראשונים התקשו בבאור הגמרא: אליבא דר' ישמעאל לא תבעי לך וכו', כי תבעי לך אליבא דר' עקיבא. כי מאי נ"מ בין ר"י ור"ע. וכשם שאפשר לבאר את דברי ר"ע האמר בדמזיק למעוטי דניזק, ככה אפשר גם לבאר את דברי ר"י האומר בדניזק למעוטי דמזיק. וגם באורו של דבינו קשה הוא. אמנם ידידי הגאון החכם ר"י וינברג, הר"מ בבית מדרש לרבנים בברלין, העירני בזה, שמתוך דברי אביו בהכונס (דף נט.), האומר ר"י הגלילי ור' ישמעאל אמרו דבר אחד, משמע שאביו מפרש את מחלוקתם של ר"י ור"ע בזה, שר"י בא לאמר שמתוך הפסוק: מיטב שדהו מיטב כרמו ישלם, יש להוכיח דין נידון במשורר שבו, לאמר: "שרואין את הנוטר לפי מה שתעלה כל ערוגה וערוגה בימי הקציר ומשלם", (רש"י) ועל זה אמר ר"ע, שא"א להוכיח מן הפסוק דין נידון במשורר שבו, כי לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העדית. ואביו לפי"ז חולק על דברי הגמ' שלנו, שמבארת את מחלוקתם אם

מבינונית דיליה. ומצאתי נוסחאות ישנות לא אידי ואידי בשהיתה לו עדית ומכרה ולא קשיא כאן כשהיתה בינונית שלו וכו'. ופי' זו הנוסחה בין בשלו הן שמין בין בשל עולם הן שמין כשהבינונית שלו כבינונית דעלמא נוטל בעל חוב בבינונית הואיל ונשתעבדה לו. אבל כשהבינונית שלו כעידית דעלמא נוטל בזיבורית ולפי שלא נשתעבדה בינונית מעולם. מכל מקום הקושיא במקומה היא. דהא כי איתנהו כולהו גביה נמי נזקין שקיל בבינונית ובעל חוב בזיבורית למאן דאמר בשל עולם הן שמין הואיל ובינונית שלו כעידית דעלמא.

רבינא אמר בדעולא קמיפלגי וכו' ראיתי כל המפרשים שפרשו כך דכולי עלמא בשל עולם הן שמין וכגון שהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא והא דתניא נזקין ובעל חוב בבינונית אית ליה תקנתא דעולא אפילו בשאין לו אלא בינונית וזיבורית. ומאן דאמר נזקין בעדית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית. לית ליה בהא תקנתא דעולא. דכי תקינו רבנן בעל חוב בבינונית היכא דאית ליה עדית ובינונית דקימא עדית קא'. אבל בבינונית וזיבורית לחודיהו לא תקון רבנן. כך פרשו הראשונים. והוקשו לי על זה הפרוש שלשה דברים. האחד שאין בלשון הגמרא תקנתא דעולא אלא מר אית ליה דעולא וכו' ויש הפרש גדול בין זה לזה כמו שאנו עתידין לפרש. ועוד כי התקנתא לא היתה מדעולא אבל היתה תקנת בזיבורית. ועוד קשה מזו דקיימא לן כרב נחמן דאמר בכתובות בשלו הן שמין ואיך נפרש דברי רבינא שהוא בתרא דלאו כהלכתא. ואני עיינתי בדברים וראיתי דברי רבינא אליבא דהלכתא. וכך פרושם דכולי עלמא בשלו הן שמין ולא היתה לו. עדית מעולם ובדעולא קמיפלגי מאן דאמר בעל חוב בזיבורית אית ליה דעולא וכיון דנעשה בינונית אצלו עדית מוקמינן ליה אדאורייתא. אי נמי אתקנתא דהא זיבורית אצלו נעשה בינונית. ומאן דאמר בעל חוב בבינונית לית ליה דעולא אלא אית ליה דר' שמעון במס' גיטין מפני מה אמרו בעל חוב בבינונית כלומר והלא

בדגיוק או בדמזיק שיימינן. והנה אם נאמר שע"פ אביי מחלוקתם של ר"י ור"ע היא לא אם בדגיוק או בדמזיק שיימינן. אלא שר"י מוכיח מן הפסוק דין גידון במשויר שבו. ור"ע מפרש את הפסוק לדין גבית נזקין מן העדית. אפשר לאמר. שמקור דברי האיבעיא היה אם בשלו או בשל עולם הן שמין אליבא דר"ע ואמר בדמזיק שיימינן מאי. מיטב שדהו אמר רחמנא למעוטי דגיוק. או למעוטי דעלמא נמי. לאמר ע"פ שיטת אביי במחלוקתם יש לשאל דק ע"פ ר"ע. האומר שהפסוק בא להשמיענו דין גבית תשלומי נזקין מן העדית. אם בשלו או בשל עולם. כי ע"פ ר"י. המפרש את הכתוב לדין גידון במשויר שבו ולא לדין תשלומי מיטב. אין לשאל אם בשלו או בשל עולם הן שמין. שכן הפסוק אינו דן בזה כלל וכלל. ולפי"ו נראה שהדברים: אליבא דר"י לא תבעי לך וכו'. הם הוספה מאוחרת למקור דברי האיבעיא. שנספו כדי להתאים את האיבעיא

ראוי היה לגבות מעידית מפני שגמל עמו חסד. אלא שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה ויאמר אקפץ ואלונו כדי שאגבנו בחובו וכו'. הילכך אע"ג שזו (הזיבורית) [הבינונית] נעשה אצלו עדית גובה ממנו. שאין כאן שלא יקפץ וילונו שהרי עדית זו מצויים הרבה בעולם ואדינא מוקמינן ליה. וזה הפירוש הישר והטוב (לה). ולענין הלכתא קיימא לן כעולא. דרבא דהוא בתרא כותיה סבירא ליה בפר' הנזקין הלכך בעל חוב בזבורית. ת"ד מכרן לאחר וכו' זה שהיתה עליו נזקין ובעל חוב וכתובה ומכר עדית ובינונית וזיבורית לאחד. או לג' בני אדם כאחד. כלן נכנסו תחת הבעלים וגובה כל אחד כדינו וכו' אלא הכא ביתמי עסקינן וכו'. לעולם שלקה עידיית באחרונה ואי אמרת ליתו כוליהו וליגבו מעידיית. לאו משום דמצי למימר לחו אי שתקיתו שתקיתו. ואי לא מהדרנא שטרא דזבורית למריה וגביתו כלהו מזיבורית. דאם כן אפילו לנזקין מצי למכפינהו למשקל מבינונית דניחא ליה טפי. דהכא ביתמי עסקינן וכו'. זה המוכר מת ולא נשאר קרקע להם ממנו. דכי מהדר להו שטרא דזיבורית נזקין ובעל חוב לא גבו מינייהו ולא מידי. דיתמי כי הני לאו בני פרעון נינהו. דנכסי דקני יתמי לאו משעבדי נינהו מכח אבתיהו. ונזקין ובעל חוב כיון דאדעתא דחזיין להו גבי לוקח נינהו עליה דידיה הדרי ולא על הנך יתמי. ואשה בלחוד היא דגביא מינייהו כתובתה. אלא מאי טעמא לא גבו כוליהו מעידיית משום דאמר להו טעמא מאי אמרו רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפילו הן זיבורית משום תקנתא (דעולא) דלוקח. אנא בהאי תקנתא לא ניחא לי. והרב ר' יצחק ז"ל קיצר בכאן שלא הזכיר דביתמי עסקינן. מיהו לענין דינא לא קיצר היכא דבעי לאגבויינהו מיניהו דבלא יתמי נמי מצי למימר להו הכי. וטפי מהכי נמי מצי למימר להו דאפילו מבינונית וזיבורית מצי לאגבינהו ואפי' לנזקין דאמר להו אי שתקיתו וכו' (לו).

לשיטת הגמרא שלנו. המפרשת את מחלקותם של ר"י ור"ע. אם בדניזק או בדמויק שיימינן. בינתים הופיע מאמרו החשוב של החכם הנ"ל בספר היובל לכבוד הרב יעקב פריימאן מברלין. ועיי"ש מצד ק"ץ ואילך שדן בזה בארוכה.

(לה) רבנו אינו גורם המלה "תקנתא". כבגמרא שלנו אלא גורם: מר אית ליה דעולא וכו'. ומשום הכי אפשר לו לפרש כפירושו. אמנם רש"י גורם: מר אית ליה תקנתא דעולא וכו'. והכת"י מינכן אינו גורם "תקנתא". עיין בדקדוקי סופרים. ועיין גם ברשב"א.

(לו) שיטת דבנו היא כשיטת בעל העיטור וכהרא"ש בפסקיו. דדוקא כשמת המוכר וכדאוקימתא בגמרא ביתמי עסקינן, אוי כל אחד גובה כדינו. ומשום טעמא שיכול לאמר אי אפשרי בתקנת חכמים. אבל כשלא מת יכול להכריחם לגבות מזיבורית ואפילו לנזקין משום טעמא אי שתקיתו וכו'. אמנם הרמב"ם לא הביא להלכה את טעם הגמרא: אי שתקיתו. ואפילו כשלא מת המוכר. אין הלוקח שלקה עדית באחרונה יכול לדחותם לגבות כדיניהם. אלא משום טעמא שיכול לאמר א"א בתקנת חכמים. אבל אינו יכול לדחות את הנזקין לגבות מזיבורית